

JAZYK ÚCTY

Rev. Dr. Petr Samojský

12. 2. 2006

Před lety, když jsem ještě pracoval na železnici, jezdil jsem často vlakem a znal jsem dobře drážní předpisy týkající se dopravy a přepravy. V práci jsem se jimi musel řídit, pochopitelně, a znal jsem i spoustu věcí o přepravě cestujících, které běžní lidé neznali. Jednou jsem se chystal někam jet, a když jsem nastoupil do vagónu, v kupé seděla paní u okna. Chtěl jsem si rovněž sednout k oknu naproti ní. “To místo je obsazené,” řekla mi. “Není,” povídám já na to, “protože podle přepravního předpisu je možné místo rezervovat pouze kabátem, sakem nebo jinou částí obleku na věšáku nad příslušným místem.” A sedl jsem si k oknu. Než vlak odjel, přišel její syn, pro kterého místo držela, jak jsem později pochopil. Celou cestu mi pak oba znepríjemňovali uštěpačnými poznámkami a opovrhujícími pohledy, docela jakoby se něčím provinil.

Dnes vím, že jsem se skutečně provinil, že jsem tehdy udělal chybu. Z hlediska zákona jsem byl v právu; z hlediska lidskosti jsem to ale prohrál! Nicméně tu příhodu z mého mládí si držím v paměti, protože nabízí aktuální inspiraci pro běžný život, ve kterém neustále svádíme boj o rozlišení mezi lidskostí, soucítěním, zkrátka spravedlností selského rozumu a spravedlností podle zákonů, vyhlášek a nařízení a jejich nespočítatelnými novelami.

Tenkrát v tom vagónovém kupé jsem měl dostatek znalostí předpisů, ale neměl jsem v sobě dostatek úcty. A to byl můj problém, proto jsem tu situaci jako člověk prohrál, prohrál jsem ji z hlediska lidskosti.

Úcta, to je věc velmi důležitá. Úcta, to je projevování toho, že si někoho vážím, že ho uznávám, že uznávám jeho hodnotu, význam, důstojnost. V 1. Listu Korintským Pavel hovoří o třech vzácných darech: naděje, láska a víra (13:13). Nezdá se mi, že by to bylo příliš promyšlené rozdělení. Naděje a víra jsou vlastně totéž, protože v ryzím smyslu naděje je víra a víra je naděje; jsou to jinak zabarvená synonyma. Sám bych řekl, že ty vzácné duchovní dary jsou naděje, láska – a právě úcta.

Tak jako naděje a láska, ani úcta není v člověku jen tak, sama od sebe. Každý se jí musí učit, každý ji musí vědomě v sobě pěstovat, posilovat, upevňovat. Lidé někdy hovoří o slušnosti. O tom, že obecná slušnost je důležitá, a jak nám někdy chybí. S pojmem slušnost je ale potíž, že totiž v různých dobách a v různých režimech platila jiná kritéria pro slušnost. Kdo byl slušný za komunismu je dnes darebák. Kdo je slušný v očích jednoho, je prevít v očích druhého. O slušnosti máme prostě různé představy.

Ale co to vlastně je slušnost? Slušnost je aplikovaná úcta. Je to projev úcty. Když voláme po slušnosti, voláme de facto po úctě. Úcta je to, o co nám opravdu jde! A ono to s tou úctou není vůbec jednoduché. I když ji budeme v sobě vědomě pěstovat, často narazíme na potíž rozlišování jejích hranic.

Vezměme si takový banální příklad. Dejme tomu, že něco zařizují ve městě, venku se udělá zima, a tak si jdu koupit čepici. Protože mi na tom vůbec nezáleží, koupím si takovou, která se mi zdá teplá a je levná. Manželka mi pak ale doma řekne, že mi ta čepice vůbec nesluší, že moje hlava v ní vypadá jako brambora. Mám projevít úctu k manželce, a protože se jí v ní nelíbím, čepici nenosit? Nebo mám očekávat úctu od manželky, která by měla projevít úctu k těm, co čepici vyrábějí a nosit ji dál? Čepice je pouze hloupý příklad, ale dosaďte si do té rovnice člověk versus člověk místo té čepice jiné věci: osobní záliby a koníčky, potřebu přátel, trávení volného času, atd.

Ta rovnice není vůbec jednoduchá: na jedné straně člověk, na druhé straně člověk. Mezi nimi je rozdílné cítění, názory, potřeby a nároky, rozdílná minulost a rozdílné očekávání budoucnosti, rozdílné náboženství, rozdílná etika a morálka, rozdílné životní hodnoty. Jediná věc, která tu rovnici může řešit je úcta. Úcta nikoliv jen verbální, teoretická, slovy vyznávaná, ale praktikovaná, cítěná a žitá.

Dosaďme si do té rovnice namísto čepice třeba karikaturu proroka Mohameda. V této rovnici na straně jedné stojí západní kultura, na straně druhé kultura východu. Strana první si tropí žerty, ani to nemyslí vážně, prostě jen tak laškuje. A strana druhá se urazí, a má k tomu vpravdě důvod, zvážíme-li její historii, tradici, hodnoty atd. První strana říká: "Svoboda slova, můžu říkat co chci," a strana druhá říká: "Hanobíš samotné základy mé identity, zostuzuješ to, co je mi nejvíc svaté." Která z těch stran má v sobě posílit úctu a úctyplně se přizpůsobit straně druhé?

Když se dva lidé dohadují a prou, každý se cítí v právu, hájí svá práva a věří, že ten druhý se mýlí; když se prou dvě organizace, skupiny, rodiny nebo státy, může to vést k soubojům, střetům, násilným napadením, válkám. Lidstvo jako celek je po tisíciletí zmitáno bezpočtem takových střetů. Ať už důvody a okolnosti takových střetů byly jakékoliv, svědčí to přesto vždy o jedné věci: o nedostatku úcty u některé z dotčených stran, a nejspíš v nějaké míře u obou dvou stran.

Lidé pak říkají: ten druhý mi chce ublížit, má nedobré úmysly, je to špatný člověk. A nechápou, že na celém světě nikdy v historii ani v přítomnosti neexistoval jediný "špatný člověk". To znamená člověk, který by veskrze jaksí z podstaty svého bytí byl špatný. Zato je ale poměrně snadno možné střetnout se s člověkem, který špatně jedná. Zdá se vám to nepodstatné slovíčkaření? Omyl. Pokud věříte, že existují špatní lidé, pak jste oprávněni k nim necítit úctu. Pokud věříte, že každý je v jádru a v podstatě dobrý, jen špatně jedná, ať už pak jsou jeho skutky jakkoliv špatné, jste přesto povinováni k němu cítit úctu. Protože kdesi v jeho nitru bije srdce. Lidské srdce. Život tepající v jeho žilách je stejně úžasný jako život váš i těch, které milujete. A jeho bytí je odrazem zázraku života. Musíte k němu cítit úctu, i kdyby vás to táhlo opovrhovat jím jako špinavou vší, tyranem, zlotřilcem a násilníkem. Ne, neříkám, že bychom měli zloděje a vraha odívat do hermelínu; zaslouží spravedlivý trest, ale kdybychom k nim neprojevíli základní, bytostnou lidskou úctu, byli bychom horší než oni. Z hlediska zákona a logiky bychom byli v právu; ale z hlediska lidskosti bychom to ale prohráli, stejně jako jsem to prohrál já kdysi v tom kupé vlaku!

Úctou jsme povinováni k těm, kdo jsou starší, protože zažili více radostí a bolestí, které jim přinesly ovoce poznání. A úctou jsme povinováni k těm, kdo jsou mladší, protože ti jsou méně zkušení a více nevinní. Úctou jsme povinováni k starousedlíkům, neboť ti jsou dědici pamětí, a úctou jsme povinováni k cizincům, protože ti jsou naši hosté. Úctou jsme povinováni k ženám, a úctou jsme povinováni k mužům, úctou jsme povinováni k našim blízkým, a úctou jsme povinováni k těm, které neznáme. Úctou jsme povinováni k našim předkům, a úctou jsme povinováni ke generacím, kteří přijdou po nás. Úctou jsme povinováni k těm, kteří jsou jako my, a úctou jsme povinováni k těm, kteří se od nás liší. Úctou jsme povinováni k lidem, a úctou jsme povinováni k všemu živému i neživému, i k celé Zemi, neboť ona je naší Matkou.

Když si jako unitáři stanovíme jako průvodní princip našeho duchovního života respektování hodnoty a důstojnosti každého člověka, je to právě o této úctě, o bytostné, ryzí úctě k projevenému životu. Nejde při tom ani tak o konkrétní skutky, neboť ty jsou až následujícím důsledkem, ale o celkový postoj. Jde o úctu,

kteřou bychom měli v sobě mít bytostně hluboko. Pokud máme tuto úctu v sobě, pokud ji v sobě vědomě a cíleně posilujeme, pokud ji obděláváme jako záhonek krásných květin, pak se ta úcta může projevat v našich skutcích i v našich slovech. A tomu říkám jazyk úcty.

Jazyk úcty, to je úctyplný projev našeho bytí vůči světu kolem nás. Dokážeme komunikovat se světem kolem nás jazykem úcty? Dokážeme ten jazyk úcty použít, když se v rovnici, v prostředí níž se dnes a denně ocitáme, objeví nějaká ta ošklivou čepice? Ať pak tu čepici představuje něco banálního anebo naopak něco velmi závažného, dokážeme ji obalit do jemné a hebké látky úcty?

Ta úcta, o které dnes hovořím, však rozhodně neznamena servilnost, poklonkování a bezpáteřnost. To bychom pak totiž neprojevovali úctu k sobě samým. A i my si úctu zasloužíme, i my máme právo úctu očekávat od druhých, ať mocných nebo bezmocných, významných nebo bezvýznamných.

Úcta nespočívá v bázlivých ústupcích, krčení ramen a ohýbání hřbetu. Úcta spočívá v moudrém a důstojném jednání, v tom se projevuje. Když si o mně vypráví vtipy a tisknou je v novinách, projevem úcty není vypálení ambasády a útoky na příslušníky dotčených zemí. A když se dozvím, že mým žertováním, které jsem třeba nemyslel zle, se někdo cítí uražen, protože jsem se dotkl jeho citění, projevem úcty není obrana odkazem na svobodu slova.

Projevem úcty v takovém případě je snaha o přesah vůči druhé straně, snaha o pochopení, a schopnost kompromisu. Je to ochota jít v botách toho druhého pořádný kus cesty, dokud nepocítím na vlastní kůži kde ho boty tlačí. To nejsou vůbec snadné věci. A jistě i proto se nám v našem světě někdy nelehko žije.

Někdy není snadné se v tom našem světě vyznat, a i to je důvod, proč máme jedni druhé. Je dobré být pospolu, když světlo na cestě není zřetelné, když na srdci je tíha, anebo když radost nás nadnáší svými křídly. Je dobré mít se kam obrátit, když úcta skomírá a my nevíme odkud a jak ji ještě vykřesat. Nechť se nám daří toto naše společenství v tomto duchu posilovat.